

Eduskunnan hallintovaliokunta
HaV@eduskunta.fi

Asia: HE 149/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi terveydenhuoltolain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi

Viite: Eduskunnan hallintovaliokunnan kutsu tulla kuultavaksi asiantuntijana 7.11.2024 ja kirjallista lausuntoa koskeva pyyntö

ASiantuntijalausunto

Svenska Finlands folkting (Folktinget) on lakisääteinen järjestö (Laki Svenska Finlands folkting -nimisestä järjestöstä 1331/2003), joka valvoo ja edistää Suomen ruotsinkielisen väestön oikeuksia. Lakisääteisen tehtävänsä mukaisesti Folktinget ottaa kantaa vain ruotsinkielisen väestön kielellisiä oikeuksia koskeviin seikkoihin.

Pietarsaaren ja Raaseporin ympärivuorokautinen päivystys

Esityksellä säilytetään mahdollisuus ylläpitää ympärivuorokautista perusterveydenhuollon päivystystä Pietarsaassa (Pohjanmaan hyvinvointialueella) ja Raaseporissa (HUS-yhtymän alueella), jos ylläpito tukee kielellisten oikeuksien toteutumista (terveydenhuoltolain muuttamista koskevan lakiehdotuksen 50 §). Sellaista päivystystä on tähän mennessä ylläpidetty sosiaali- ja terveysministeriön poikkeusluvalla. Raaseporin sairaala on HUS-yhtymän sairaala, joka sijaitsee maantieteellisesti Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen alueella. HUS-yhtymän tarkoituksena on se, että toiminnan päävastuu Raaseporin sairaalassa siirtyisi vuoden 2024 aikana vaihteittain Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueelle.

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen hallitus on kuitenkin päättänyt lopettaa Raaseporin ympärivuorokautisen päivystyksen 2.9.2024 ja sairaalassa järjestetään sen sijaan kiirevastaanottoa klo 8–20. Raaseporin sairaalan päivystyspalvelu ei siis toisin sanoen ole laajuudeltaan niin kattavaa kuin mikä olisi esityksen mukaan mahdollista. Raaseporin ja Länsi-Uusimaan läntisimpien osien, kuten esim. Hangon, asukkaiden lähin päivystys ilta- ja yöaikaan on Lohjan sairaalassa.

Kielellisiin oikeuksiin liittyvät ongelmat

Esityksessä todetaan, että suurin osa Pietarsaaren ja Raaseporin asukkaista on ruotsinkielisiä, ja että mahdollisuus ympärivuorokautisen perusterveydenhuollon päivystyksen ylläpitoon näillä paikkakunnilla tukisi kielellisten oikeuksien toteutumista, sillä voidaan olettaa, että näillä paikkakunnilla voidaan huolehtia päivystyspalvelun saamisesta ruotsin kielellä. Enemmistökieleltään ruotsinkielisten kuntien sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelut toimivat erittäin hyvin ruotsiksi, kun taas ruotsinkielistä palvelua on haastavampaa saada kunnissa, joissa ruotsi on vähemmistökieli (Kielibarometri 2020).

Esitys ei kuitenkaan velvoita päivystyksen ylläpitämiseen Pietarsaassa ja Raaseporissa, vaan hallitus ehdottaa, että päätös olisi luovutettava alueiden päätöksentekoon (esityksen ehdotus terveydenhuoltolain muuttamista koskevan lakiehdotuksen 50 §:n kirjaukseksi: ”Lisäksi Pohjanmaan hyvinvointialue Pietarsaassa ja HUS-yhtymä Raaseporissa saa ylläpitää ympärivuorokautista perusterveydenhuollon päivystystä, jos ylläpito tukee kielellisten oikeuksien toteutumista”).

Tämän konkreettinen seuraus on se, että ympärivuorokautista päivystystä ei ylläpidetä Raaseporissa, vaikka hallitus mahdollistaa sen nimenomaan tukeakseen kielellisten oikeuksien tukemista. Folktinget korostaa, että on ongelmallista, että päätöksiä, joilla on paljon vaikutusta kielellisten oikeuksien toteutumiseen, luovutetaan alemman tason päätöksentekoon, jossa alueen alueelliset ja poliittiset voimasuhteet ja kovat säästövaatimukset voivat johtaa kielellisten oikeuksien syrjäyttämiseen. Valtiovalta on viimekädessä vastuussa riittävien sosiaali- ja terveyspalveluiden turvaamisesta perustuslain 19 §:n mukaan sekä kielellisten oikeuksien turvaamisesta perustuslain 17 §:n mukaan. Yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista on säädettävä lailla. Vertailun vuoksi voidaan todeta, että Pohjanmaan hyvinvointialueen asukkaat voivat jatkossakin käydä Pietarsaassa päivystyksessä, koska alue ei ole päättänyt muuta, mikä valaisee ongelman luonnetta myös demokraattisesta näkökulmasta.

Hallinnollisesta näkökulmasta on huomionarvoista, että hallituksen tahtotila esityksessä on se, että alueet turvaisivat kielelliset oikeudet, mutta silti se luovuttaa päivystyksen ylläpitoa koskevan päätöksenteon alueille myöntämättä niille lisärahoitusta tahtotilansa toteuttamiseen. Kun hallitus toteaa, että Pietarsaassa ja Raaseporissa on hyvät edellytykset ruotsinkielisten päivystyspalveluiden tarjoamiseen, on ongelmallista, jos seurauksena on se, että esimerkiksi alueen palveluverkostoa koskevat säästövaatimukset vaikuttavat asukkaiden oikeuteen saada palvelua omalla kielellään. Kun hallituksen tarkoituksena on tukea kielellisten oikeuksien toteutumista, se olisi taattava lainsäädännöllä ja riittävällä rahoituksella.

Ruotsinkielisten sosiaali- ja terveyspalveluiden saatavuus heikkenee yhä enemmän muun muassa keskittämisten ja ruotsin kielen taitoisen hoitohenkilöstön puutteen takia, ja siten kaikki toimenpiteet, joilla pyritään toimivien ruotsinkielisten palveluiden säilyttämiseen, ovat hyvin merkittäviä. Kun aikaamme leimaavat säästövaatimukset ja taloudelliset haasteet, Folktinget toteaa, että kielelliset oikeudet sivuutetaan tai laiminlyödään yhä useammin. Vaarana on, että tämä kehitys nakertaa oikeutta ruotsinkielisiin palveluihin ja vähitellen heikentää kielellisten oikeuksien toteutumista. Siksi on perusteltua, että hallitus ryhtyy erityisiin toimenpiteisiin turvatakseen lainsäädännöllä olemassa olevat ja toimivat ruotsinkieliset palvelut, mikä voi tarkoittaa ruotsinkielistä väestöä varten tehtäviä erillisratkaisuja.

Varsinkin, kun Raaseporin sairaalan palvelut toimivat todella hyvin ruotsin kielellä, ympärivuorokautisen päivystystoiminnan jatkuminen olisi turvattava, koska samantasoisten ruotsinkielisten palveluiden turvaaminen muissa sairaaloissa, jotka ovat Raaseporin sairaalaa suomenkielisempiä, on hyvin haastavaa. Ruotsinkielisen ympärivuorokautisen hoidon turvaaminen parantaa ruotsinkielisen hoidon saatavuutta alueella ylipäättään, kun ruotsin kielen taitoinen henkilöstö pysyy kasassa ja mukana toiminnassa, mikä tukee ruotsinkielisten palveluketjujen toimivuutta.

Yhteenveto

Koska ruotsinkielisen väestön perusoikeuden, eli sosiaali- ja terveyspalveluiden saamisen sen omalla äidinkielellään, takaamisessa on suuria vaikeuksia, vaadimme, että hallitus ryhtyy lainsäädännöllisiin toimenpiteisiin, jotka voivat tarkoittaa ruotsinkielistä väestöä varten tehtäviä erityisratkaisuja.

Folktinget on sitä mieltä, että ympärivuorokautisen perusterveydenhuollon päivystyksestä Pietarsaassa ja Raaseporissa olisi hyvä jatkossa säätää lailla, ja että poikkeuslupamenettelystä luovuttaisiin, mutta kun perimmäisenä tarkoituksena on kielellisten oikeuksien toteutumisen tukeminen, tämän ei pitäisi olla päätös, jonka alueet tekevät alueellisella tasolla. Se on taattava lailla yhdessä riittävän rahoituksen kanssa. Tämä voidaan rinnastaa siihen, kun Vaasan sairaanhoitopiiri vuonna 2020 veloitettiin laajan ympärivuorokautisen päivystyksen järjestämiseen kielellisten oikeuksien toteuttamiseksi (laki terveydenhuoltolain muuttamisesta 1214/2019, HE 38/2019 vp).

Kielellisten oikeuksien toteuttamiseksi ja ruotsinkielisten ympärivuorokautisten palveluiden turvaamiseksi Pietarsaassa ja Raaseporissa on päivystys näillä paikkakunnilla turvattava lainsäädännöllä ja siihen tarvittavalla rahoituksella.

Svenska Finlands folkting

Christina Gestrin
Folktingetin pääsihteeri

Christine Kotzev
erityisasiantuntija, lakimies